

Valsspelen is makkelijk: ook jij doet het, en vaker dan je denkt

Eerlijk oneerlijk

Het is maar een spelletje. En toch wordt er deze donkere dagen weer volop gesjoemeld tijdens *Monopoly* en *Catan*. Wat maakt valsspelen zo aanlokkelijk? Zelfs de braafste borst doet het.

■ TEKST: PEPJUN VAN DER GULDEN / ILLUSTRATIES: TRIK / COMIC HOUSE

Valsspelen voor gevorderden

Oké, het is niet helemaal eerlijk, maar goed valsspelen kan best knap zijn. Bewezen deze fraudeurs van wereldklasse.

■ Ik stond vanochtend op met enorm veel energie', vertelde de Cubanese Rosie Ruiz in 1980, net nadat ze de marathon van Boston in een onwaarschijnlijk snelle tijd gewonnen had. Vreemd genoeg was ze de hele wedstrijd lang niet in de kopgroep gezien. Vermeendelijk was ze een krappe kilometer voor

de finish op het parcours gesprongen. Haar kwalificatie dankte Ruiz aan een snelle tijd bij de marathon van New York, maar daar bleek ze de metro te hebben gepakt.

■ Topschaker Magnus Carlsen betichtte zijn tegenstander Hans Niemann in 2022 van vals spel. Al snel volgden de wildste theorieën over hoe dat gegaan zou zijn. Gebruikte Niemann soms anale balletjes, die individueel kunnen trillen? Op die manier zou het mogelijk kunnen zijn om zetten

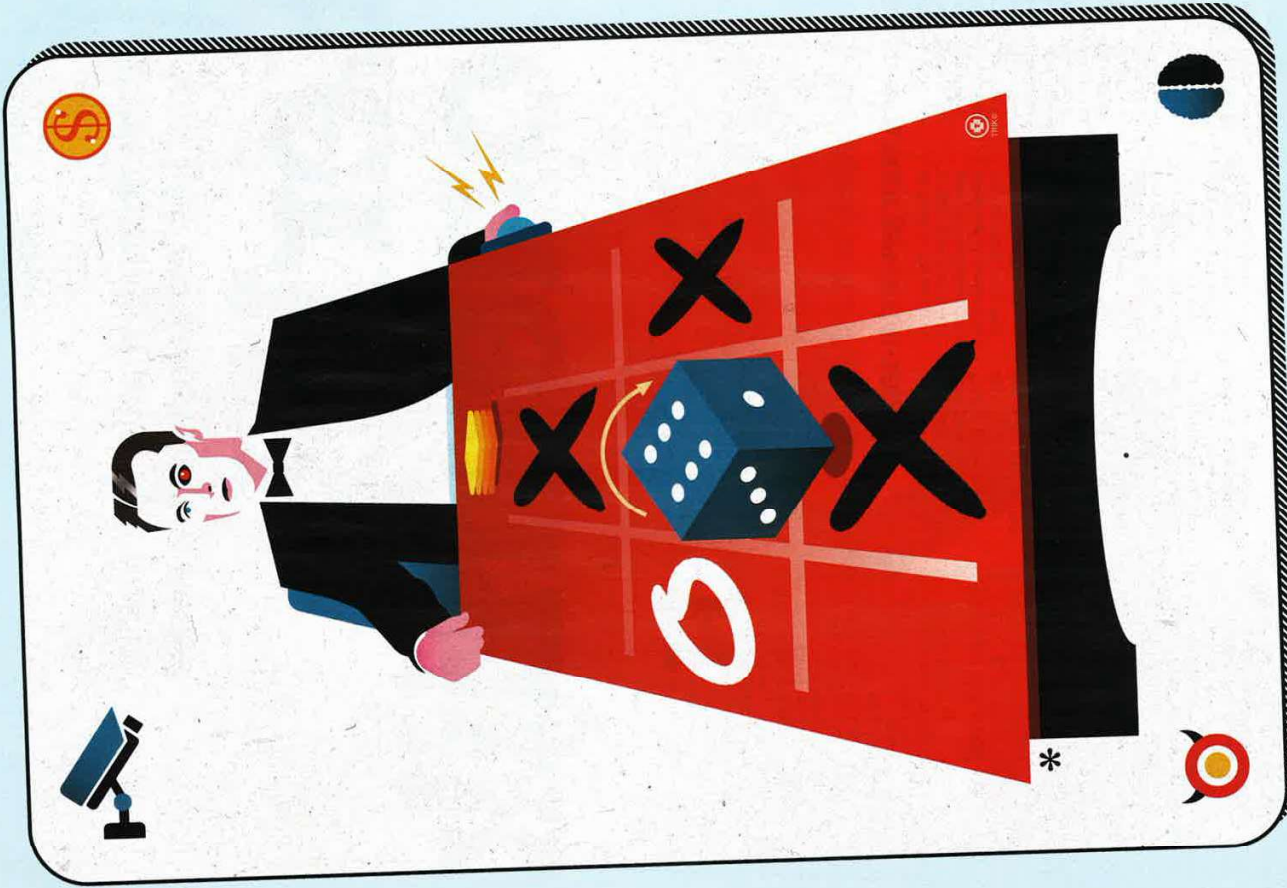
door te geven. De spannende theorie is helaas nooit bewezen.

■ Het spelletje *Wardle* speelt je puur en alleen voor jezelf. Toch kan niet iedereen het laten vals te spelen bij de *Lingo*-variant. Hoe we dat weten? Het percentage dat in één keer goed raadt, is onwaarschijnlijk laag: zo'n half procent. Puur op basis van kans zou dat tienmaal minder mensen moeten lukken, becijferde wiskundige James P. Dilger van Stony Brook University (VS).

Het valsspelen kan weer losbarsten. Met de kortere dagen komen de bordspellen weer uit de kast en de kaarten uit de mouwen. Want zeg eens eerlijk: soemal jij weleens tijdens een spelletje? Of ben je zo'n goetard die zelfs als niemand kijkt nog eerlijk dobbelt? Of je nu dader bent of slachtoffer, valsspelen spreekt misschien wel boekdelen over de mensen met wie je aan tafel zit. Vormen spelletjes een spiegel voor de ziel van je medespelers? De pijnlijke waarheid: je vindt jezelf vast eerlijker dan anderen, maar de kans is levensgroot dat ook jij een ordinaire valsspeler bent.

Het mag niet, tenzij Zelf ben ik een brave borst, echt waar. Ik snap valsspelen gewoon niet helemaal. De kunst van winnen is toch juist dat je de ander te slim af bent? Winnen is niks waard als je oneerlijk speelt. Tuurlijk, ik rol weleens een dobbelsteen in de gunstige richting als die net in een gootje eindigt. En als iemand zijn kaarten niet goed afschermt kun je mij niet verwijten dat ik erin kijk. Maar dat heet wemng te maken met vals spel.

Die houding typeert onze omgang met valsspelen en liegen, vertelt bedrogonderzoeker Sophie van der Zee van de Erasmus Universiteit Rotterdam. 'Het paradoxale is: onderzoek toont dat mensen het heel belangrijk vinden dat zij zelf en anderen eerlijk zijn.'

Onderzoek doen naar valsspelen valt niet mee, juist omdat mensen niet te vertrouwen zijn

Liegen en valsspelen vinden we heel vervelend. Maar we doen het allemaal. 'We vinden het erg, maar doen het stiekem toch.'

Vals spel met valsspeler

Klimkt dat onwaarschijnlijk? Studies tonen dat valsspelen regelmatig voorkomt. Dat is trouwens nog lastig te onderzoeken, juist omdat mensen niet altijd te vertrouwen zijn. Als je mensen direct vraagt naar hun valspelsgedrag, dan lijken juist de grootste valspelers het meest betrouwbaar, vertelt onderzoeker Maarten Boksem, ook van de Erasmus Universiteit Rotterdam. 'Mensen spelen ook gewoon vals bij vragenlijsten.' Om valsspelen te bestuderen, moet ook een onderzoeker daarom doortrapt zijn. Proefpersonen spelen in studies van Boksem het klassieke spelletje 'zoek de verschillen'. Ze krijgen twee bijna identieke plaatjes te zien en moeten na enkele seconden aangeven of ze drie verschillen gespot hebben. Lukt dat, dan krijgen ze een kleine financiële beloning. Maar de puzzel is niet in alle gevallen certijks bevatten de afbeeldingen slechts een of twee verschillen. Dan is het dus onmogelijk om geld binnen te hengelen. Tenzij iemand vals speelt dan, door te zeggen dat hij

De grens van onderzoek

Een nupwebsite, dat leek de oefening toevoegen om valspelers te betrappen; van der Zee een mooie wie het antwoord stiekem methode om valsspelende proefpersonen te ontmaskeren. Deelnemers aan haar studie verdienden geld door de definities van woorden op te geven. Van der Zee wilde een niet-bestaand woord aan

voor onderzoek. Als alternatief kregen proefpersonen te maken met een zeer obscuur, gedateerd woord. Wie dat woord 'kende' had met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid zijn telefoon gebruikt. Zeg eens eerlijk: weet jij wat het Engelse woord kerch betekent?*

*Can hem dit verspreiden of verspreiden? Waarin ik of anderen verspreiden? (p. 200)

of zij drie verschillen ziet, terwijl dit onmogelijk is. 'Die proefpersonen weten niet dat wij weten dat ze valsspelen, dat is de truc', vertelt Boksem. In zijn experimenten laat hij proefpersonen soms wel honderden puzzeltjes oplossen, waardoor ze tientallen keren de kans krijgen vals te spelen. Bijna alle proefpersonen blijken voor de bij te gaan, al zijn er grote verschillen in de frequentie. 'Je

hebt mensen die nooit valsspelen, mensen die het altijd doen en alle variaties daartussenin'. Gouderlijke types vormen slechts een piepkleine minderheid.

Een innerlijke strijd

Bijna iedereen speelt dus wel eens vals. Maar voor de een is het de uitzondering, voor de ander routine. Boksem onderzoekt wat maakt dat we nadenk naar valsspelen of juist naar eerlijkheid. Daarvoor liet hij proefpersonen weer zoeken naar al dan niet bestaande verschillen, deze keer in een MRI-scanner. Die maakte zichtbaar welke hersengebieden actief zijn bij een eerlijk antwoord en welke bij leugens. In je hersenpan blijkt een soort innerlijke strijd plaats te vinden, legt Boksem uit, waarbij overwinningdrang aanstuurt op bedrog. 'Mensen die beloningen en winnen heel belangrijk vinden, zijn meer geneigd tot oneerlijkheid. Die belazeren de boel eerder voor persoonlijk gewin'. Gelukkig levert een hersengebied voor zelfreflectie dapper weerstand. 'Mensen vinden het belangrijk om een positief zelfbeeld te hebben. Je voelt je een minder goed mens als je vals speelt. Bij sommigen speelt dat heel sterk, bij anderen juist niet. In het laatste geval kunnen mensen valsspelen zonder daar veel moeite mee te hebben.

Valsspeler volgt dus uit een wisselwerking tussen die twee drijfveren: wilt je overwinningdrang het van je morele kompas? Door te meten hoe actief de hersengebieden voor beloning en zelfreflectie zijn bij proefpersonen in rust, lukte het in 2022 zelfs vrij goed te voorspellen welke deelnemers de grootste valspelers waren. Daarvoor lagen de proef-

Eerlijk voordeel

Nobelprij. Daar kun je nu voordeel mee doen. Bij veel kaartspelen helpt het om bij te houden welke kaarten al gespeeld zijn. Bij Blackjack heeft een speler bijvoorbeeld voordeel op de dealer als er nog veel hoge kaarten in het spel zitten. Precies onthouden welke kaarten al zijn gespeeld lijkt nogal ondoenlijk, zeker als er meerdere kaartschors worden gebruikt, zoals in het casino. Maar veel kaarten-tellers houden slechts een score bij, die stijgt of daalt afhankelijk van de gespeelde kaarten. Bij een voordelige score kun je meer risico nemen.

Bij boter-kaas-en-eieren zijn de mogelijkheden beperkt, waardoor je alle mogelijke zetten gewoon uit je hoofd kunt leren. Als je altijd de juiste keuze maakt, kun je in teite niet meer verliezen. Het enige nadeel: als je tegenstander ook perfect is voorbereid, dan eindigt elk potje in gelijkspel. Wil je wel kaarten weg-moffelen, maar toch niet valsspelen, dan is het kaartspel Valse Morfen een aanrader. Daar is het wiltmaken van kaarten juist onderdeel van de regels, zonder dat de rest het door heeft dan.

Valsspelers vinden zich zelden slechten valsspelers, ze buigen de situatie slechts licht in hun voordeel

personen simpelweg acht minuten in een MR-scanner terwijl ze hun gedachten de vrije loop lieten.

Creatief gesjoemel

Intuïtief heb je dus reden om de meest fanatieke speler aan tafel te wantrouwen. In diens wil om te winnen moeten de regels soms wijken. Ook deelnemers die wel eens een avocado 'vergeten' af te rekenen bij de zelfscankassa vragen om alertheid. Zij hebben relatief weinig moeite om de boel te belazeren. En er zijn nog meer tafelenoten die je scherp in de gaten moet houden. Ook creativiteit is namelijk een voorspeller voor vals spel, vult Van der Zee aan. Creatieve geesten weten hun gedrag met een artistieke ingeving toechter rechtvaardigen. 'We zoeken een manier om wel de voordelen te hebben van onrechtig gedrag zonder onszelf als valsspeler te zien. Sommige mensen praten zaken van nature wat makkelijker goed voor zichzelf dan anderen.' Dat vermogen wordt de *judge-factor* genoemd, de sporelscore zou je kunnen zeggen. Valsspelers vinden zelf zelden dat ze valsspelen, ze buigen de situatie slechts licht in hun voordeel.

De Amerikaanse valsspelenonderzoeker Dan Ariely (Duke University) onderzocht hoe dat fudgen in de praktijk gaat. Hij keek daarvoor naar golf, waarbij de regels in principe klip en klaar zijn. De golfbal verplaatst is

onder geen beding toegestaan. Zelfs als je de bal per ongeluk raakt met je club, geldt dat als een slag. Lastig, zo'n regel, maar golf kent golfers hun eigen gesjoemel, als het maar per ongeluk gebeurt. Een lastige bal beweust verleggen is uit den boze, maar een kwart van de spelers geeft hem wel eens een klein tikje met de voet of club. Een mispoeer niet meelaten als eerste slag (Ik was nog aan het opwarmen) heeft bij golf zelfs een naam: een *midigan*.

(Overigens liggen zowel Ariely als de creativiteitsonderzoeker sinds kort onder vuur omdat ze mogelijk met hun studieresultaten hebben gesjoemeld. Of zou dat ook fudgen heten? Ze in elk geval het kader 'Hulp van Mozes'.)

Ik, liegen? Nooit

Doordat we de grenzen een beetje oprekken, merken we vaak niet eens dat we de waarheid geweld aandoen. Dat blijkt uit onderzoek naar leugens, die we vaak ook creatief wegreterieren. 'Als je mensen vraagt bij te houden hoe vaak ze liegen per 24 uur, dan kom je gemiddeld uit op zo'n twee keer per etmaal', vertelt Van der Zee. Maar als je het observeert, blijkt dat mensen al twee keer liegen in een gesprek van tien minuten. 'Dat bleek in 2002 bij een studie met korte gesprekken tussen studenten aan de University

Slinkse dieren

plaatsen: ze bedekken plekjes alsof er voedsel ligt, zonder daadwerkelijk iets te begraven. ■ Van zwaluw tot opso: sum en van ringslang tot kikker: tal van dieren gedragen zich bij een aanval alsof ze dood zijn. Veel roofdieren lusten hun maaltijd enkel vers, dus overtuigend doen alsof je al dagen weggrot werkt afschrikwekkend. ■ De boomkat jaagt in Zuid-Amerika slinks op mantaalapijes. Hij imiteert het geluid van babyapijes, om zo een zorgzame ouder

naar zich toe te lokken, zagen biologen van de Universidade Federal do Amazonas (Brazilië) in 2009. Toen de onderzoeken meeketen, traptten de apen trouwens niet in de fake lokroep.

■ Ook mensen nemen soms een looipje met de waarheid. De Amerikaanse gorilla Koko had in gevangenschap geleerd gebarentaal te gebruiken en maakte daar handig gebruik van. Toen ze een groot vlees gesloopt had, schoof ze de schuld af op een katten.

Hulp van Mozes

Speel je een spelletje tegen een notoire valsspeler? Leg dan een Bijbel op tafel, of spijker de tien geboden aan de muur. Die leefregels zetten je morele standaarden op scherp. En wie recent zo'n moreel geheugene steuntje heeft gehad, is minder snel geneigd vals te spelen, stelden onderzoekers van de University of Toronto (Canada) in 2008. Alleen, zij lijken zelf niet helemaal zuiver spel gespeeld te hebben. Dat ze het bewust oeden valt niet aan te tonen, maar duidelijk is wel dat hun studie rammelde. Toen psychologen van de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit Maastrecht het onderzoek in 2018 nog eens overdeden, zagen ze geen effect. Had Mozes ook maar een gebod uitgevaardigd tegen gefabriceerde onderzoeksresultaten.

of Massachusetts, Amherst (VS). Daar waren veel leugens wel klein ('Je bent Taylor Swiftfan? Leuk!'), maar dat geldt ook voor veel vals spel.

Hou het eerlijk

Fettelijk zit je dus aan een spelletjestafel vol potentiële valsspelers, al zijn de meesten zich daar niet eens van bewust. Kun je een spelletje dan wel eerlijk houden? Je kunt de opgedane kennis in elk geval inzetten. Zorg om te beginnen dat er controle is, adviseert Van der Zee, om de prijs van valsspelen te verhogen. Hiur dus drie potige beveiligers in tijdens de feestdagen om hang een camera aan het plafond. Ook ti-verlichting helpt, om te voorkomen dat mensen kaarten wegmoefelen. En maak glashardere afspraken over bijvoorbeeld. Door flugten te ontmoedigen en vals spel keihard te bestraffen, is de kans groter dat alles reglementair gaat, al lijft de sleer daar wellicht enigszins onder, erkent Van der Zee. 'Dat wordt echt een gezellige spellenavond zo.'

redactie@quest.nl

Dit verhaal liever luisteren? Ga naar quest.nl/podcasts

